

Helena Wojcewa

Odeski Uniwersytet Narodowy im. I. I. Miecznikowa

Polska leksyka z komponentem kulturowym we współczesnej leksykografii polsko-rosyjskiej

Współczesne badania antropolingwistyczne nieuchronnie wywołują pytania związane ze wzajemnym współdziałaniem mowy i świata duchowego człowieka, szczególnie mowy i wiedzy, mowy i kultury, a także ze specyfiką narodowo-kulturową języków słowiańskich. Widać to m.in. w pracach poświęconych lingwistyce kulturowej (dzieła Janusza Anusiewicza, Jerzego Bartmińskiego, Anny Wierzbickiej, Jurija Apresjana, Niny Arutiunowej, Jewgienija Wereszczagina, Witalija Kostomarowa) oraz w tych, które dotyczą zagadnień związanych z obecnością kultury oraz „materialnej i umysłowej działalności społeczeństwa i jej wytworów” (SJP) w nauczaniu języka polskiego jako obcego (opracowania Anny Burzyńskiej, Piotra Garnćarka, Urszuli Dobiesz, Władysława Miodunki, Przemysław E. Gębała, Grażyny Zarzyckiej i in.).

Jak podkreśla W. Miodunka, „w nauczaniu języka polskiego jako obcego od drugiej połowy lat 90. ostatniego wieku obserwujemy w Polsce coraz większe zainteresowanie nauczaniem cudzoziemców kultury polskiej. Należy wiedzę o Polsce zobaczyć na tle tego, jak uczy się np. „*stranowiedeni*ja, ucząc rosyjskiego” (Miodunka 2004: 16, 30). Ponieważ język jest swoistym odpowiednikiem wszechświata, językowym obrazem rzeczywistości, który reprezentuje różne segmenty otaczającego świata, w tym sferę kulturową, problematyka dialogu i porozumienia różnych kultur jest bardzo aktualną w lingwistyce, zwłaszcza w metodyce nauczania języków słowiańskich jako obcych.

Uczestnicy kontaktów językowych szybko przekonują się o tym, że opanowanie systemu języka obcego nie zawsze gwarantuje komunikację adekwatną do konkretnej sytuacji. P. Garnćarek po przeprowadzeniu ankiety wśród cudzoziemców uczących się języka polskiego stwierdza: „Obraz naszej kultury nie jest spójny i jednolity, bo i stopień zainteresowania, i motywacja są różne” (Garnćarek 1997: 128). Związane to jest z tym, że sfery konceptualne różnią się

istotnie w zależności od konceptów oraz zasad ich strukturyzacji. Analiza konceptosfery tekstów ma uwzględniać również pre-teksty, tj. „całościowe i spójne ze względu na kolejność jednostek znakowych teksty z aksjologiczną wartością dla danego kręgu kulturowego” (Слышкин 2000: 28) oraz obecne w nich cytaty, aluzje, reminiscencje, które w świadomości nosiciela języka przywołują konkretne treści, asocjacje i obrazy. Przy tym część sfery konceptualnej reprezentuje systemy znaków językowych jako jednostek słownictwa ich semantyka (Попова, Стернин 2002: 13, 23). Właściwości postrzegania przez każdy naród otaczającej go rzeczywistości przejawiają się najwyraźniej na poziomie słownictwa, które jest swoistym punktem orientacyjnym w opanowaniu i „przeczytaniu” świata (Вендина 1998: 6).

W nauczaniu języka polskiego jako obcego również należy uwzględniać aspekt kulturowy, ponieważ to, co nie jest wspólne dwóm porównywanym kulturom słowiańskim, może stać na przeszkodzie rozwojowi kompetencji komunikacyjnej i powoduje złe lub niedokładne rozumienie słów. „Pomijanie w trakcie nauczania języka jego elementów wyrażających treści kulturowe (bądź kulturą uwarunkowanych) może utrudniać komunikację, adaptację nowych kodów kulturowych, a nawet (...) wywołać zjawisko tzw. szoku kulturowego. Dlatego też wprowadzanie materiału językowego nacechowanego kulturowo należy rozpocząć już na etapie wstępnym” (Miodunka 2004: 119).

Kompetencja komunikacyjna w komunikacji międzykulturowej wymaga wiedzy z zakresu historii, literatury, tradycji („zasady postępowania, obyczaje, poglądy, wiadomości przechodzące z pokolenia na pokolenie, występujące przez jakiś czas i utrwalające się potem zwyczajowo; przekazywanie tych zasad, obyczajów następnym pokoleniom i kultywowanie ich”; Sobol: 1035), zwyczajów („sposób postępowania; to, co zostało utwierdzone przez tradycję, co jest powszechnie przyjęte w jakiejś społeczności”; Sobol: 1293), obrzędów („zespół uświęconych tradycją czynności i praktyk towarzyszących jakiejś uroczystości o charakterze rodzinnym, społecznym, religijnym”; Sobol: 562), świąt religijnych. Te składniki należą do zasadniczych komponentów kultury o charakterze etnicznym i wymagają specjalnego oznaczenia (Марковина, Сорокин 2008: 77).

Komponenty kulturowe w semantyce wyrazów ujawniają się w trakcie zestawiania dwóch języków (obcego i ojczystego) z wykorzystaniem: 1) metody swobodnego eksperymentu asocjacyjnego; 2) źródeł leksykograficznych; 3) analizy danych od osób uczących się języka obcego; 4) eksplikacji informacji w odbieranych tekstach publicystycznych, artystycznych, materiałach z prasy codziennej (Верещагин, Костомаров 2005: 126-124). Jednak pytania dotyczące tego, na ile leksyka języka jest zdolna reprezentować wpływ kultury na jej nosicieli, jakie są różnice między słownictwem utrwalającym kulturowe treści w systemach językowych różnych języków słowiańskich, jak jednostki językowe

wyrażają te rozbieżności w ojczystym i obcym języku, do chwili obecnej nie są jednoznacznie rozstrzygnięte i należą do dyskusyjnych zagadnień współczesnego językoznawstwa.

Skoro w praktyce leksykografii dwujęzycznej podstawowym założeniem jest to, że znaczenie leksykalne (denotacyjne oraz konotacyjne) równa się pojęciu, leksyka charakterystyczna dla polskiego kręgu kulturowego oraz neologizmy są przedstawiane i tłumaczone w słownikach tylko częściowo, np. *Barbórka* – *Барбурка* ‘традиционный праздник польских шахтеров – 4 декабря’ (НПР: VII); *barbórka* reg. śląski ‘święto górnika (w dniu św. Barbary, 4 grudnia)’ (Sobol: 38); *dożynki dożynki* ‘праздник урожая’; *dożynki* ‘uroczystość rolnicza po sprzęcie zboża’ (Sobol: 38).

Należy wskazać również, iż dotychczas nie ma polskiego słownika lingwore-alioznawczego, natomiast w istniejących źródłach leksykograficznych są nieobecne jednostki języka potrzebne do zrozumienia polskiej kultury i sprawiające trudności obcokrajowcom, np. leksyka związana z historią Polski: *orzeł biały*, *mazurek Dąbrowskiego*, *demokracja szlachecka*, *Konstytucja 3 Maja*, *liberum veto* i inne. W wielu wypadkach tłumaczenia mogą być niedokładne, niepełne lub przestarzałe, zob. *andrzejki* ‘wieczorna zabawa młodzieży w wigilię św. Andrzeja (29 listopada), połączona z wróżbami’ (Sobol: 14); ‘народный обряд с гаданием накануне Дня святого Андрея (29 ноября)’ (БПР 1: 33; НПР: 7); *bamber* ‘хозяин-немец (в языке польских батраков)’ (БПР 1: 52); ‘chłop, wieśniak-Niemiec (czasem z odcieniem pogardliwym); szwab’ (SJP).

Ponieważ w lingwistyce porównawczej problematyka związana z odbiciem w mowie zjawisk kultury należy do zagadnień aktualnych, głównym celem przeprowadzonego przez nas badania stały się ujawnienie, opis i systematyzacja sposobów reprezentacji językowej wiedzy kulturowej, odzwierciedlającej kulturę, tradycje, historię Polski i zawartej w słownictwie języka polskiego, ustalenie jednostek leksykalnych z komponentem kulturowym (leksyka bezekwiwalentna – realia¹ językowe i pozajęzykowe, słowa-symboli, leksyka konotatywna, leksyka tła), które wyrażają pewien fragment językowego obrazu świata. Szczególną uwagę zwrócono na conceptosfery przedstawione w polskiej leksyce z komponentem kulturowym, które odzwierciedlają fakty historyczne, tradycje, priorytety poznawcze i wartości Polaków. Materiał badawczy – słownictwo polskie z komponentem kulturowym (595 wyrazów i związków wyrazowych) – wyekscerpowano ze współczesnych słowników przekładowych polsko-rosyjskich oraz słowników języka polskiego i rosyjskiego.

Przy doborze polskiej leksyki z komponentem kulturowym opieraliśmy się na takich kryteriach, jak: 1) brak znaków językowych odnoszących się do świata

¹ Terminu *realia* używamy na oznaczenie denotatu i jego znaku w języku.

pozajęzykowego (*kitla* ‘tradycyjny strój górniczy, kaftan ozdobiony złotymi guzikami i aksamitowym obszyciem’ (SJP); ‘парадный мундир польского шахтера’ (БПР 1: 320); 2) leksyka konotatywna (*konotacja* w znaczeniu ‘niedefinicyjne treści kojarzone z wyrazem przez użytkowników danego języka’ – SJP, np. *kujawa обл.* ‘1. пески, беспородный песчаный грунт; песчаный холм; 2. северный ветер’ (БПР 1: 371); *gw.* ‘jałowy, nieurodzajny, piaszczysty grunt; piaszczysta wydma leśna; wiatr północny’ (SJP); *dziwożona фольк.* ‘лесной (горный) дух в образе женщины’ (БПР 1: 186); ‘mityczna postać kobiety, według wierzeń poety, przebywająca w górskich rozpadlinach, dołach, pieczarach; rusałka, boginka (zwykle złośliwa)’ (SJP).

Dla nominacji jednostek języka odzwierciedlających relacje pozajęzykowe języka i kultury naukowcy proponują różne terminy: *elementy wyrażające treści kulturowe* (Miodunka 2004: 119), *leksyka zdeterminowana kulturowo*, tj. „wyrazy powstałe na obszarze danego etnikum, którymi posługują się ludzie dokonujący oglądu rzeczywistości z pewnej perspektywy językowo-kulturowej, co znajduje odzwierciedlenie między innymi w konceptualizacji rozmaitych zjawisk” (Szerszunowicz, Vidović-Bolt 2014: 196), *межъязыковые лексические соответствия* (Попова, Стернин 2002), *лексика с национально-культурным компонентом* (Бутенко, Евсюкова 2015: 132) i inne.

W odniesieniu do analizowanych jednostek językowych używamy terminu *leksyka z komponentem kulturowym*, pod którym rozumiemy wyrazy i związki wyrazowe zawierające dodatkową wiedzę z zakresu kultury, przy pomocy których werbalizuje się językowy obraz świata danego narodu.

Nierozstrzygnięte pozostaje w lingwistyce również pytanie o to, w której części znaczenia leksykalnego mieści się komponent kulturowy. Przypomnijmy, że zakres struktury znaczenia poszczególnych jednostek leksykalnych zawiera następujące komponenty: 1) denotatywny (przedmiotowo-pojęciowy), który obejmuje wszystkie desygnaty pewnej nazwy; 2) strukturalny (paradygmataczny i syntagmataczny); 3) konotatywny (obejmujący konotację emocjonalną, aksjologiczną i stylistyczną).

Część naukowców uważa, że „sfera konotacyjna niekryterialna znaczenia nazwy zawiera kulturową wiedzę dotyczącą pewnych desygnatów jako konkretnych obiektów danej jednostki leksykalnej” (Brzozowska 2000: 9). J. Wereszczagin i W. Kostomarov twierdzą, że „struktura semantyczna (znaczenie słowa) składa się z dwóch części: 1) pojęcie leksykalne; 2) tło leksykalne” (druga część obejmuje komponent kulturowy) (Верещагин, Костомаров 2005: 44).

Jednak bardziej uzasadniony wydaje się punkt widzenia Z. Popowej i I. Sternina: „narodowa specyfika semantyki jednostki języka przejawia się na wszystkich językowych poziomach”, lecz tylko komponenty znaczenia denotatywny i konotacyjny mogą być interpretowane jak odzwierciedlające specyfikę narodową odpowiednich konceptów (Попова, Стернин 2002: 26, 28).

Różny stopień związków kulturowych wywiera wpływ na formę odbijającą komponent kulturowy, wyrażany eksplicytnie przy nominacji realiów związanych z historią (*kasztelan* ист. *кастелян* ‘род коменданта, смотритель укрепленного замка’; Даль: 87), tradycjami (*dziady* уст. *дзяды* ‘народный обряд поминовения умерших’; БПР 1: 181), folklorem (*kostucha* фолькл. ‘курносая (смерть)’; БПР 1: 351), symbolami (*biały orzeł* – *белый орел* ‘польский герб’; БПР 1: 639), bohaterami i obrazami z bajek, legend, baśni, literatury (*lajkonik* – *лайконик* ‘ежегодное народное гуляние в Кракове; главный персонаж этого гулянья’; БПР 1: 380), ze świętami religijnymi i obrzędami (*jasełka*, *widowisko jasełkowe* ‘вертеп (кукольное представление на Рождество)’; БПР 1: 287), z tradycyjnymi potrawami (*bigos* ‘1. бигос, солянка (мясная)’; БПР 1: 70), tańcami (*chodzony* – „ходзоны” ‘польский народный танец’; БПР 1: 103) i przedmiotami bytu (*kierpce* – *керпцы* ‘род кожаной обуви горцев Татр’; БПР 1: 316). Komponent kulturowy może być odtwarzany implicytnie (leksyka tła), np. *chmyz* ‘1. лошадка, лошаденка, конек; 2) пренебр. замухрышка; малыш, сопляк’ (БПР 1: 102); *gwiazdka* ‘3. елка, рождественский праздник; 4. рождественский подарок’ (БПР 1: 256).

Część słownictwa zawierająca różnorodne jednostki języka z komponentem kulturowym, obecnym w ich strukturze semantycznej, i dzięki temu formującą specyficzny obraz świata charakterystyczny dla narodu polskiego można podzielić na: 1. *leksykę bezekwiwalentną*, w tym 1.1. *egzotyzy* – wyrazy zapożyczone, związane z obsytem środowiskiem, nazywające realia polskiego życia (*strudel* – *струдель* ‘сладкий слоеный пирог с яблоками’; БПР 2: 391); 1.2. *historyzmy* – wyrazy określające realia epok minionych, np. *postrzyżyny* ист. ‘пострижины (обряд первой стрижки волос у мальчиков)’; БПР 2: 127); ‘dawny pogański obrzęd obcięcia włosów chłopcu, który przechodził spod opieki matki pod opiekę ojca’ (SJP); 1.3. *dialektyzmy* – wyrazy, których forma gramatyczna lub konstrukcja składniowa są właściwe jakiemuś dialektowi albo gwarze, np. *juhas* обл. ‘пастух овец в Татрах’; *juhaska* обл. ‘пастушка овец’; *juhasować*, *juhasić* разг. обл. ‘пасти овец (в Татрах)’; БПР 1: 295; 1.4. *wyrazy i związki wyrazowe pochodzące z ludowej twórczości artystycznej i literatury* (*goplana* – *гонлана* ‘в польских народных поверьях русалка, живущая в озере Гопло’; БПР 1: 241).

Bezekwiwalentna leksyka, której denotat nie ma odpowiednika w języku rosyjskim, zazwyczaj jest zapożyczana, np. *kościuszkowiec* – *костюшковец* ‘солдат дивизии имени Т. Костюшко’ (БПР 1: 352). W przypadku, kiedy w języku rosyjskim nie ma nazwy na określenie jakichś realiów, znaczenie oddaje się przez wyliczenie cech semantycznych opisowym wyrażeniem, np. *oczepiny* ‘свадебный обряд надевания на невесту чепка’ (БПР 1: 581). W innych sytuacjach są stosowane dodatkowe wyjaśnienia w nawiasach, np. *oszczypek* ‘копченая брынза (в кусках веретенообразной формы)’ (БПР 1: 648).

Do leksyki bezekwiwalentnej (leksyki o charakterze lakunarnym) należą rzeczowniki konkretne, ograniczone z punktu widzenia rozwinięcia planu treści, chociaż w pewnych wypadkach obserwujemy w niej wyrazy tworzące grupy homonimów oznaczających pojęcia zbliżone: *kupała*, *sobótka*, *wianek* фолькл. ‘народное гуляние в ночь на Ивана Купалу’ (БПР 2: 356, 531).

Podstawę polskiej leksyki bezekwiwalentnej tworzą *egzotyzy* < gr. ἔξωτικός ‘cudzy, cudzoziemski’ – „wyrazy, wykorzystywane do opisu życia innych narodów” (СЛТ: 338). Egzotyzy przekazują miejscowy koloryt i specyfikę, np. *sołtys* – *солтыс* ‘сельский староста’ (БПР 2: 357); *wójt* – *войт* ‘выборный староста в Польше’ (БПР 2: 357); *Zaduszki* церк. ‘день поминовения усопших’ (БПР 2: 644); *Boże Ciało* ‘праздник Тела Господня’ (НПР, s. 30); *sękacz* ‘вид сухого торта’ (БПР 2: 332); *pasiak* ‘полосатая домотканная материя’ (БПР 2: 20); *maciejówka* ‘фуражка (с ремешком или шнурком на околыше)’ (БПР 1: 415).

Bardzo bliskie egzotyzy są *dialektyzmy* lub *etnografizmy* – językowe oznaczenia realiów charakterystycznych dla danej miejscowości, np. *orył* обл. ‘сплавщик, плотовщик’; *oryłka* ‘сплав леса’ (БПР 1: 639); *namiotka* обл. ‘повойник’ (БПР 1: 492); *zamięć* обл. ‘занос; сугроб’ (БПР 1: 664); *faworki* ‘1. кул. хворост; 2. обл. цветные ленты, цветная тасьма’ (БПР 1: 206).

Wyrazy i związki wyrazowe pochodzące z ludowej twórczości artystycznej mają charakter symboliczny, odzwierciedlają aksjologiczną orientację i mentalność Polaków, por. *chochlik* фолькл. ‘домовой’ (БПР 1: 102); *południca* фолькл. ‘мара; регион. призрак’ (БПР 2: 100); *skarbnik* обл. ‘скарбник’ ‘дух, охраняющий подземные сокровища – в сказках горняков’ (БПР 2: 340); *syrena* миф. ‘сирена’ (БПР 2: 403); *smok* ‘дракон’ (БПР 2: 354); *świtezianka* фолькл. ‘русалка (в озере Свитязь)’ (БПР 2: 436).

W częściowo ekwiwalentnych nazwach wyraz polski różni się od podobnej jednostki w języku rosyjskim: 1) obecnością tła o charakterze aksjologicznym (*chorąży* ‘1. знаменосец; 2. перен. поборник, глашатай’ (БПР 1: 103), emocjonalnym (*dziad* ‘1. дед, дедушка; 2. дед, прадед, предок, пращур; 3. нищий; 4. пренебреж. старик, дед; старый хрыч’ (БПР 1: 181), stylistycznym (*na garę* разг. ‘зайцем (без билета)’; *gapy łapać* разг. ‘считать ворон, зевать по сторонам’; *gapowiczostwo* разг. ‘езда зайцем (на городском транспорте)’; *gapowicz* разг. ‘безбилетный пассажир’ (БПР 1: 222; НПР, s. 109); *cichociemny* разг. ‘разведчик-антифашист (заброшенный в тыл неприятеля на парашюте)’ (БПР 1: 110); 2) znaczeniem przepośnym, np. *abecadło* ‘азбука, алфавит; перен. азбука (азы) физики (математики и т.п.)’ (БПР 1: 21); *takówka* ‘1. плод мака, маковка; 2. перен., шутил. голова, башка’ (БПР 1: 418); *fujara* ‘1) дудка, свирель; 2) перен. разг. растяпа, разиня’ (БПР 1: 219). Podobne nominacje potrzebują dodatkowego komentarza lub objaśnienia, ponieważ w wypadku mechanicznego łączenia wyrazów mających w znaczeniu tło kulturowe może nastąpić interferencja, mieszanie znaczeń

leksykalnych polskich i rosyjskich, np.: *lagier* разг. 'лагерь (концентрационный)'; *lagrowiec* 'лагерник' (БПР 1: 380). W języku rosyjskim wyraz *лагерь* jest polisemiczny: '1. временная стоянка войск вне населенных пунктов (военный лагерь); 2) временное поселение, стоянка (учебный лагерь); 3) место, где содержатся заключенные, военнопленные (концентрационный лагерь); 4) перен. общественно-политическая группировка, течение, направление (человек не из нашего лагеря)' (СРЯ 2: 159).

Dodatkowo znaczenia przenośne nadają wyrazom nacechowanie pozytywne lub negatywne, np. *honor* '1. честь; 2. mn. почести' (БПР 1: 264); *drab* '1. презр. верзила, детина, дылда; 2. тип, подозрительная личность' (БПР 1: 165-166).

Klasyfikacja zebranego materiału językowego została dokonana na wzór zaproponowanego przez R. Halliga, W. Wartburga, W. Morkowkina, J. Karaulowa, A. Markowskiego ideograficznego podziału, w którym przewidziano następujące makrosfery: I. Wszechświat. II. Człowiek (Ja wobec siebie). III. Człowiek i Wszechświat (Ja wobec tego, co poza mną). Okazało się, że polska leksyka z komponentem kulturowym jest najczęściej używana w obrębie makrosfery II. Człowiek (Ja wobec siebie), w której znalazło się 565 nazw, czyli 95,5% wszystkich zebranych jednostek leksykalnych. Dwie pozostałe makrosfery to: I. Wszechświat – 20 wyrazów, 3%; III. Człowiek i Wszechświat (Ja wobec tego, co poza mną) – 6 wyrazów, 2%.

W obrębie makrosfery II. Człowiek (*Ja wobec siebie*), największa część leksyki wchodzi do następujących grup:

1) *Osoba jako istota społeczna*, w której znalazło się 139 wyrazów i związków wyrazowych (23,3% badanego materiału), oznaczających pojęcia z dziedziny historii, sztuki i szeroko rozumianej tradycji, np. *godło państwowe*, *Narodowe Święto Niepodległości*, *Bitwa pod Wiedniem (Odsiecz Wiedeńska)*, *Cud nad Wisłą (Bitwa Warszawska)*, *nagie miecze*, *konfederacja*, *husaria*, *bazyliśzek*, *mikołajki*, *andrzejki*, *turoń*, *turki wielkanocne*, *tlusty czwartek*, *śmigus-dyngus*, *ostatki*, *szopka*, *podłaźniczka*, *gaik*, *karnawał*, *Noc Kupały*, *marzanna*, *oczepiny*, *herody*, *festyn*, *ciuciubabka*, *kurdesz*, *trojak*, *oberek*, *kujawiak*, *mazurek*; 63 nazwy (10,5% badanego materiału) z zakresu sfery religijnej, np. *Adwent*, *Boże Narodzenie*, *Adoracja*, *Objawienie Pańskie*, *Popielec*, *Chrzest*, *klasztor*, *fara*, *wotum*, *sakrament*, *godzinki*, *różaniec*, *roraty*, *opłatek*, *gromnica*, *kołęda*;

2) *Człowiek jako istota żywa* (podgrupa *Potrzeby człowieka*), w której znalazło się 105 wyrazów i związków wyrazowych (17,6% badanego materiału), nazywających dania i napoje, ubrania, nazwy budowli oraz przedmioty codziennego użytku, np. *rolada*, *pyzy*, *racucha*, *kluski*, *befszyk tatarski*, *dereniówka*, *sukmana*, *pasiak*, *kontusz*, *kabat*, *delia*, *krakuska*, *kamienica*, *dziedzinić*, *kurnik*, *lamus*, *chochoł*, *ciupaga*); oraz 56 wyrazów (9,4% badanego materiału) stanowiących

nazwy osób, np. *wójt, wojewoda, ułan, góral, baca, przebieraniec, kustosz, kuglarz, chłop, baba-chłop, facet, belfer, laik*.

Wnioski

Słownictwo charakterystyczne dla danego kręgu kulturowego odzwierciedla informację dotyczącą potrzeb człowieka – socjalnych, emocjonalnych, psychicznych i duchowych oraz wyniki jego działalności. Specyfika kulturowa narodu polskiego także znajduje odbicie w jednostkach języka używanych przez jego członków. Analiza polskiej leksyki z komponentem kulturowym świadczy o tym, że reprezentuje ona w systemie języka polskiego eksplicytnie i implicytnie konstanty kulturowe Polaków, dlatego niezbędny jest jej dokładny opis w słownikach dwujęzycznych. Nominacja realiów językowych oraz pozajęzykowych ma charakter systemowy. Przede wszystkim werbalizują się najbardziej znaczące dla społeczeństwa polskiego sfery, związane z człowiekiem jako istotą społeczną i żywą, co potwierdza antropocentryczny charakter języka. Wyrazy i związki wyrazowe uwarunkowane kulturowo określają poza tym poznawcze, praktyczne i duchowe wartości społeczeństwa. Opanowanie leksyki z komponentem kulturowym pomaga zatem osobom uczącym się języka polskiego lepiej poznać i zrozumieć skomplikowane procesy osvajania otaczającej rzeczywistości przez przedstawicieli polskiego etnosu.

Bibliografia

- Brzozowska M., 2000, *Etymologia a konotacja wybranych nazw kamieni*, „Etnolingwistyka. Problemy języka i kultury” 12, s. 265–278.
- Бутенко Е. Ю., Евсюкова Т. В., 2015, *Лингвокультурология: учебник*, Москва.
- Garncarek P., 1997, *Świat języka polskiego oczami cudzoziemców*, Warszawa.
- Hallig R., Wartburg W., 1963, *Begriffssystem als Grundlage für die Lexikographie: Versuch eines Ordnungsschemas*, Berlin.
- Марковина И. Ю., Сорокин Ю. А., 2008, *Культура и текст. Введение в лакунологию: учебн. пособие*, Москва.
- Miodunka W., 2004, *Kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Stan obecny – programy nauczania – pomoce dydaktyczne*, Kraków.
- Слышкин Г.Г., 2000, *От текста к символу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе*, Москва.
- Sobol E., 2005, *Słownik języka polskiego PWN*, Warszawa.

- Szerszunowicz I., Vidović Bolt I., 2014, *Kulturowe znaczenie komponentu frazeologizmu a jego międzyjęzykowa ekwiwalencja*, „Białostockie Archiwum Językowe” 14, s. 195–216.
- Вендина Т. И., 1998, Русская языковая картина мира сквозь призму словообразования (макрокосм), Москва.
- Верещагин Е. М., Костомаров В. Г., 2005, Язык и культура. Три лингвострановедческие концепции: лексического фона, речеповеденческих тактик и сапиентемы, Москва.
- Попова З. Д., Стернин И. А. (red.), 2002, Язык и национальное сознание. Вопросы теории и методологии, Воронеж.

Skróty

- БПР – Гессен Д., Стыпула Р., 1998, Большой польско-русский словарь: в 2 т., Warszawa.
- Даль – Даль В.И., 2006, Большой иллюстрированный толковый словарь русского языка. Современное написание, Москва.
- СЛТ – Жеребило Т.В., 2005, Словарь лингвистических терминов, Назрань.
- SJP – Doroszewski W. (red.), 1958-1969, *Słownik języka polskiego*, t. 1-11, Warszawa, dostęp online: <http://www.sjpd.pwn.pl>

Polish cultural-bulleted lexicon in the modern polish-russian lexicography

Summary

The aim of the research was to analyze the ways of the lexicographical representation of the cultural-specific information contained in the Polish lexicon with the cultural-bulleted component. The issues relating to how the vocabulary of each language is influenced by the culture of its speakers, how the cultural specificity is reflected in the lexical systems of the different languages, in the vocabulary of the being studied and non-native language – the issues are belong to the unresolved and controversial issues of modern linguistics. The study of the Polish lexis with the cultural component in the semantics, represented in the modern Polish-Russian dictionaries, indicates that it represents the national culture of the Poles to some extent explicitly and implicitly. Therefore, the results of the research will be useful not only in practice of teaching the Polish as a foreign language in Russian audience, but also in compiling the linguistic dictionary around the country, which will be a mapping of the Polish cultural-bulleted lexicon.

Key words: cultural-bulleted lexicon, non-equivalent vocabulary, background vocabulary, connotative vocabulary, Polish, Russian language.

Słowa kluczowe: leksyka z komponentem kulturowym, leksyka *bezekwiwalentna*, leksyka tła, leksyka konotatywna, język polski, język rosyjski.

